

Zala 1910.01.19. 1-2. oldal, alul

Zala 1910.01.20. 1-2. oldal, alul

Zala 1910.01.21. 1. oldal, alul

A kanizsai takács-céh ládája.

Írta: Halis István.

Előbb egy kis kanyarodási kell csinálnunk, mielőtt a céhládához érünk.

Négyszáz év előtt Heltai Gáspár ezt a történetet mesélte el Fabuláiban:

Miskolcon egy arabs paripát mutogattak valami cirkuszban. A ló nemcsak szekeret húzott, mint a többi közönséges lovak, s nemcsak paripának használták, hanem még tudott számolni is. Ezenkívül megmutatta, ki a legszebb lány Miskolcon; lábával kikalapálta hány esztendő a csizmadiák céhmestere. Szóval tudós állat volt.

Előadás után azt mondja a céhmester a mellette levő egyik csizmadiának:

– Ez aztán csodálatos paripa! Mennyit tud! Megérdemli a zabot! Mi?

A csizmadia azonban legyintett egyet a kezével, és azt felelte:

– Dehogyan érdemli! Hiszen nem tud – csizmát varrni!

Ezen a fabulán persze nevet egyet az ember. Ilyen nem történhetik meg. Vagy legalább is „a régi jó időbeli” polgár szűk felfogásának, vagy pedig groteszk tréfájának tartjuk.

Pedig ki tudja, hogy száz év múlva nem fogják-e nevetségesnek találni a mi rettentő komoly erőlködéseinket és ívekszámra terjedő határozatainkat? A régi városi polgároknál látjuk, hogy azok sokszor nem tudták a lényegest megkülönböztetni a haszontalan dolgoktól. De hátha mink is csak olyanok vagyunk, csak hogy a magunk félszégességét nem vesszük észre?

Hanem azért mégis gyönyörűség egybegyűjteni a külsőségeken kapkodó polgárok becsületes erőlködéseiről megmaradt följegyzéseket.

Egy egész emberéleten keresztül én is gyűjtöttem a város történetére vonatkozó adatokat. Gyönyörködtem a városi *Purgerok* (polgárok) furcsa gondolkodásán, kicsinyeskedésén, zsugoriskodásán, mely mellett mégis olyan erős volt a köziránt való érzésük.

Kanizsán mindenki tudja, hogy a város történetét akartam megírni. Igazi művelt emberek már régóta érezték ennek hiányát városunkban. Én ezt a hiányt szándékoztam pótolni.

Mutatóba néhány könyvet is adtam ki. (Hogy ráfizettem, az csupán kultúrtörténet szempontjából lényeges, de nem tartozik a dologra.) Bizonyosnak tartottam, hogy a város intelligens emberekből álló képviselőtestülete szükségesnek fogja találni a város történetének megíratását.

A „Zala” meg a „Zalai Közlöny” is elég sokszor felhívták erre a városi közönség figyelmét. De a képviselőtestület (bár tagjai elég sűrűen változtak) még mindig hallgatott.

„A pénzkidástól mindig fáztak a városi polgárok. No, de előbb vagy utóbb mégis akad valaki köztük, aki megmozgatja a képviselőtestületet!” Meditáltam

magamban és tovább gyűjtöttem az adatokat, sőt a hivatalos munkám elvégzése után megszerzett szabad időmet egészen az adatgyűjtésnek meg a tanulásnak áldozom.

Eközben a vármegye megelőzött bennünket. Megszavazott a vármegye történetének megírására tízezer forintot, s mikor az elfogyott, megszavazta a második tízezer forintot is.

Kanizsán még mindig hallgattak.

Végre hét év előtt némi reménység kecsegtetett A városi tisztviselők nyomorult fizetésének megjobbításáról volt szó, – s azt lehetett gondolni, hogy ez alkalommal a történetírásra is áldoznak valamit. Ha másképp nem lehet, hát évi ráta fizetéssel.

Akkor aztán az történt, hogy a városi képviselőtestület éppen reám nézve akart kivételt tenni. Úgy tudniillik, hogy úgyszólván semmit se akart adni. Ha nincsen annyi jó emberem, s ha Remete Géza, dr. Bród Tivadar, Dobrovits Milán, dr. Weisz Lajos és a többiek annyit nem fáradoznak, hát teljesen csúffá tesznek.

A város történetének megírásáról természetesen szó sem volt.

Nekem pedig nem maradt más hátra mint a filozófiához fordulni és megnyugtanni magamat, hogy minden időben ilyen volt a polgári elismerés. De hát miért is foglalkozom én olyannal, amihez tulajdonképpen semmi közöm sincs?

Miután pedig imígy kitapasztaltam, hogy Kanizsának semmi szüksége sincsen történetének megírására, s minthogy azóta a szemem is megromlott, hozzá még meg is öregedtem s az az idő, ami még hátra van, már kevés lenne Kanizsa történetének megírására, – tehát nem maradt más hátra, mint zajt kerülve csendesen tovább folytatnom olyan dolgoknak gyűjtését, melyeket a későbbi történetíró használhat.

És most már közel vagyunk a céhladához.

Igyekeztem ugyanis megszerezni a Kanizsai régi céhekre vonatkozó tárgyakat is.

Fáradozásom meglehetősen kárba vészett. Csupán a kalapos mesterek (Magistorum Pileatorum) 1830. évbeli ártikulusait, jegyzőkönyvét és pecsétnyomóját kaptam meg, melyeket Halvax Friczi nagy ügyszeretettől sarkalva és semmi fáradságot nem kímélve keresgélt össze özvegy Dobrovics Dömötörné régi házának padlásán.

A sikertelenség, vagy a csekély siker dacára is kutattam a többi céhek relikviái után.

Kanizsán a legrégibb céhek egyike a takács-céh volt, s ezért különösen ez után kérdezősködtem mindenkitől.

Persze a takácsmestereket leghamarabb tette tönkre a civilizáció: a gyári munka. Ennek következménye az volt, hogy egyszerre eltűntek a takácsok. Más kenyérkereset után kellett látniok, mert nem lehetett megélni az apák mesterségéből. Annál nehezebb volt tehát megtalálni a céhnek vagyonát: a ládát, zászlót, duplért, jegyzőkönyvet és egyebet.

Azt mondták, hogy *Pál Sándor* (volt városi tanácsos) lakásán van a cég vagyona, mert ő volt az utolsó céhmester. Elmentem hozzá, de *Pál Sándor* sem azt nem tudta hova vitték a céhládát, sem azt, hogy ő utána volt-e más céhmester. A városi tanácsosoknak mindig rossz volt a memóriájuk.

Itt aztán megakadt a dolog.

A napokban *Tibolt Bódival* találkoztam az utcán. Könyvet szorongatott a kezében és a szokásos nagy lépéseivel akart eltűnni a szemem elől.

– Hohó! Megállj csak. Miféle könyv az? Mert akinél könyvet látok, azt nem engedem olyan könnyen elszökni előlem. Hát kitűnt, hogy az a könyv: *Az iparosok olvasótára*. Éppen abban a füzetben a céhekről, nevezetesen a miskolci zsidó céhről vannak benne ismertetések. Persze mindjárt kanizsai céhekről diskuráltunk s én hamarosan előhozakodtam, hogy a takács céh irományait milyen hasztalanul kertesem.

És *Bódi* egyszeriben megmondta hol van, amit én 25 év óta keresek.

– A *Béri-családnál* van. *Béri János* volt a takácsok utolsó céhmestere, az én apám meg az utolsó nótáriusa.

Hisz akkor gyöngye van, mert *Bérinek* a veje a mostani város-gazda, a *Pahocsa István!* Ez meg olyan derék gyerek, hogy csak szólani kell neki és előteremti a céh irományokat a föld alól is.

Másnap aztán megemlítettem a dolgot a város-gazdának. Igen kevés szóból megértette mit akarok.

És két nap múlva már beállít *Pahocsa István* az én kamraforma hivatalos szobámba. Egy nagy darab mázos korsót helyez az asztalomra. A ház padlásán találta. De milyen korsó volt az! A kanizsai takács céh részére remekbe készített művészi munka! Rajta domborműbe faragva három *vetélő* van, melyet két oldalról két oroszlán iparkodik elragadni olyan erőfeszítés mellett, hogy még a nyelvéket is kilógatják miatta. Alatta a fölfeszített *Krisztus*. Azután egy turbános férfinak meg egy hölgynek mellképe: A korsó oldalán 2 rozetta. Végül belevésve a fölírás: „1800 Horvát *Jósef Tsináta*. Die 15 Decembris. Téter *Mihál Tsináta* czé korsó”.

Miután kedvemre kigyönyörködtem magamat, a pompás tárgynak kijelöltem szobámban egy dísz-helyet, és elhelyeztem a tüzelőfa szomszédságában.

Tegnapelőtt (pénteken) délután megint beállított hozzám *Pahocsa*: Egy ládát hozott, mely tele volt régi könyvekkel és papirosokkal. Ezt is a padláson szedte össze.

Íme tehát itt van a céh-láda!

Mert az csakugyan az volt. A kanizsai takács céhnek a ládája.

A céh artikulusok még nem kerültek elő. De *Pahocsa István* bejelentette, hogy a céh duplérokat megtalálta szintén a padláson, s ha el lehet valahol helyezni, hát elhozza azokat is.

A céh-ládára nézve pedig már az érdeemes városgazda is megjegyezte, hogy a ládának nagyon vastag az alja.

Vastag bizony. Rögtön észre lehet venni, hogy a ládának kettős feneké van. Valószínűleg az artikulások vannak elhelyezve a rejtekben.

Különben meglehet, hogy semmi sincs bent, mert látni lehet, hogy a rejteket már többször fölfeszítették.

Ámbár az is lehet, hogy ezek feszítési nyomok még abból az időből valók, amikor az új céh-mester örizete alá került a láda s ez mindig megnézte, hogy benne vannak-e az artikulások?

A ládában vannak régi könyvek, melyek nem mások, mint a céhnek protokolumai. Aztán van egy füzet szövetminta. Kézi rajz. E minták után készítették a gyönyörű *damasz* abroszokat és törülközőket. És valószínűleg e minták után kellett megcsinálni a mestermunkát.

Igazán kár, hogy előbb nem fedezték föl ezeket a mintákat. Mert *Malonyai Dezső* okvetlenül berajzolhatta volna „A Magyar nép művészeté”-hez, amikor két év előtt Kanizsán járt adatokat gyűjteni.

Az irományok egy részét már megették az egerek.

A foszladozó régi dolgokat azonnal szemügyre vettük, s nagy gyönyörűség közben még azt is elfelejtettem, hogy a tanácsülés előtt a polgármesterhez kellett volna mennem egy ügyben.

Hogy pedig a gyönyörűségből másnak is juttassak, meginvitáltam Nagy Samut a „Zala” felelős szerkesztőjét, hogy tekintse meg a – kincset.

Nem jött el. Nyilván jobban érdeklik a fiatalabb dolgok.

Hogy azonban a publikum mégis tudomást szerezzen arról, mi van a ládában, tehát csak úgy sebtiben írok róla valamit.

Ezek a céhbéli följegyzések lényegteleneknek látszanak, de azért sokra nézve útmutatást adnak a történetírónak. Mert még az is érdekes, hogy a kocsonyának, spanyolviasznak, sunkának, szalonnának mi volt az ára a régi időben.

Bár az artikulásokat nem találták meg, de azért máris meg lehet állapítani, hogy a céh nemcsak Kanizsa városára terjedt ki, hanem Galambok, Bakónak, Gelse, Túrje, Garabonc, Csapi stb. községekre is, s alighanem egész Szalavármegyére.

A céhbe állónak esküt kellett letenni. Az eskü teljes szövegében megvan az 1805. évi protoculum első lapján. Így szól:

Hitt Le Tétely

Én N. N. Esküszöm a Minden Ható élő Istenre, ki Atya és Fió és Sz. lélek Isten és a Boldogságos Szűz Mária és Istennek minden Szenteire, hogy én ezen Bötsületes Takács Czéhbéli Mester Emberekkel Eő fölségétől adatott Artikulusunk mellyet, s azoknak szükségesebb punktumjait, megtartom, Félre tévén minden nemő Atyafiságot szeretetet, Félelmet, ígéretet, gyűlölséget, az igazságot hamisságnak, az hamisságot igazságnak nem mondom, mindenekben a jobb bötsületes Czéhbéli Mester Társaimmal igazán élni és halni kívánok tehetségem szerént, Isten engem úgy segéllyen, és Istennek minden Szentei, és Istennek Szent Evangeliuma. Ammen.

Legrégibb feljegyzésekből néhány mutatvány:

1722. június 1. Szárhegyi Takács Matias egy funt Viaszszal Tartozik.

1724. Die 8. Martii, Dolgozot az Betsületes Czébe Lipolczy Gergely Mester. Büntettet az Becsületes Czétül 3 Forintra azért, *hogy az gazdagot megverte.*

Anno 1738. Die 30. Decembris *Finiáltatott* és Véghez vitetett a Takács Ferencz mám és Czimester Horvát András uram között való *együveszés* és az Külső Mester Uraimék és Esküt Uraimék aztot Találták, hogy-ha ennek utána az Böcsületes Czéhünkben akár Melyik Mester Embertül *együveszés* Lészen, büntetése f. 12. – az Czémester Uram Duplummal id est f. 24. (Ebben a végzésben nagy bölcsesség van. A céhmester köteles *tisztességesebben viselkedni*, mint más közönséges tag. S ha mégis megfélekedezik magáról, hát dupla büntetést kell fizetnie.)

A vándorlás kötelező volt, mert másképp nem vették fel mesternek a céhbe. Csakhogy ezen is segített az ősi *magyar medikamentum*: a protekció meg a pénz.

Meg lehetett *váltani* a vándorlást. Aztán ha valaki nem tudta jól megcsinálni a remekmunkáját, hát azt is meg lehetett reperálni: csak jó *szószóló* kellett, meg pénz.

Fele taksát fizettek a céh tagoknak fiai. Sőt az az idegen legény is fél taksát fizetett, amikor mesternek felvették, aki a céhben levő tagok egyikének leányát vette feleségül.

Érdekesebb feljegyzések ebben e nemben.

1788. március 24-én *Móger Mihály* Alkudott az Bötsületes Czéhünkben Artikulusunk szerint mind a Mester Ember leányát el vétén Fél Czéhre ugy mind 15 fortot fizetett.

1799. január 20-án *Béri Jóseff* Alkudott az Bötsületes Czéhünkben Artikulusunk szerint 30 forint Summa pénzben, az *vándorlása helet* 12 fo. az remekben levő *hibákért* 7 fo.

1780. febr. 1. én *Samu János* fizetett az vándorlása helett 12 fo. az *remek helett* hogy nem csinyált 10 fo.

Ugyanennek a fia *Ifju Samu János* Kis Kanizsai 1819. január 3. án Érdemes Czéhünk előtt kegyelmet nyert az Bé vétele iránt, ámbár sem valóságos *Inasi idejét* ugy nem különben az Legényi idejét igazán Ki nem töltötte. Füzeteit 52 f.

De ez az ifjú Samu János nem becsülte meg magát.

1819. május 20-án ez van beírva:

Kis Kanizsai if. Samu János, Édes Attyának sok esedezése által az Bötsületes Czéhbe bé vétetődött, nem tekintvén az eő Előbbi Gonosz sok izbéli tsetekedeteit, vatamind Diáksági viseleteiben, mégis Mester Ember létiben az Pandurok által meg fogattatódott, az Homok Komáromi Butsu alkalmatosságával az Pintzéhez egy bizonyos Szent Györgyi k...t vezetett és az Pintze héljára föl is helyeztette, a kivel bizonyos rossz szándékát el is követte, ezért, s később ki világosodott más gonoszágért az Betsületes Czéhből *kitörültetett*.

1805. aug. 20-án *Nájmáer Ferencz* fizetett az *Mester esztendő ki nem töltéséért* 4 f.

1809. november 20-án *Téter Mihály* (akinek a neve a céh-korsóba van bevéve), fizetett Czéhre 30 f. az Mester Ebédért 25 f az Aprólékosokért 2 f. 24 kr. Az Remekben levő hibákért 4 f. Summa 61 f. 24 kr.

1818. dec. 20-án *Knáusz János* fizetett 78 f. 30 krajcárt, de ellenben, *ha az Ur Isten oly szerentsét adna néki*, hogy Mester Ember gyermekét találná elvenni, az Bé füzetett summából vissza adattatik néki 30 forint.

1824. január 8-án *Kósek János* folyamodott, hogy *minthogy Ő katonáskodott 16 esztendőig*, hogy az Érdemes Czéh engedné el neki Szolgálatot, – egy akarral elengedett neki.

1830. szeptember 3-án *Pörsölj István* megbüntetődött *tisztátalanságért* 12 forinttra.

Legtöbbet fizetett a céh pénztárába a Kiskanizsai születésű *Szilajka László* 1830. március 18-án. Minthogy részletesen fel van sorolva a járandóság, tehát én is közlöm. Fizetett:

1. Táksza pénz 30 f.
  2. Merenda pénz 20 f.
  3. Duplér pénz 24 f.
  4. Zászló pénz 5 f.
  5. Mester Esztendőért 12 f.
  6. Remekben levő hibáért 7 f.
  7. Aprólékosért 1 f. 24 kr.
  8. Fötskendezőre 2 f. 30 kr.
  9. Tábla járásért 2 f. 30 kr.
  10. Remekjét elvitte 1 f.
- in Summa 105 f. 24 kr.

A céh minden esztendőben lakozást tartott, mely óriási vigasság között néha három napig is eltartott.

A legérdekesebb, hogy a lakozásokról és azok költségeiről még csak említés sincsen a följegyzésekben. Pedig majdnem minden pénzt a lakozás emésztett föl.

Ellenben minden év elején a jegyzőkönyvben ilyenforma megjegyzés van:

Összeszámolás után maradt még: 48 frt 3 krajcár. Vagyis a lakozás költségeit így számolták el:

Az újabb (1854. évben megkezdett) *Jövödalmi és Kiadási Laistrom könyvből* közlök néhány tételt, részint érdekességüknél fogva, részint azért is, mert e családok maradékai most is élnek Kanizsán.

Évek szerinti sorrendben ezek:

1856. december 19-én bejött a Czéhbe *Pintér István*, fizetett 25 f.

1858. február 25-án *Halis Pál* Czéhbe állást és Duplért is lefizette össz. 37 f.
40

1858. május 28-án *Tibolt József* és *Takáts József* Duplérpénzt lefizették 11 frt.

U. e. megírt napon *Francsics Miklósné* kántort befizetett 24 kr.

1858. dec. 17-én *Sneff László* az Remekjét a midőn bémutatta és Mester emberré felvétetett, fizetett 20 frt.

1859: Francsics József Anya helyett fizetett kántort a mult évre 24 kr.

1859. május 2-án az *előbbenyi Ászlónkér* kaptunk 5 f.

1859. januárius 20-dik napján a midőn *Benedek József* megválasztott Czémesterhez *elhordozóskodtunk* volt kiadás 3 f. 29 k.

1860. évbni költség között előfordul:

5. *Halis Páll* temetésekör kiment Jász kocsira 3 f. 50.

9. Egy Szál *Spányor viasz* 14 kr.

1860 dec 21-én *Mátyás Páll* Czébe állótul bejött 41 f. 51 kr.

1861. évben *Logár János* Cántort fizetett 40 kr.

1862. évben *Csányi János* táblajárást fizetett 1 f. –

1862. évben Uj *szemihál lova* Csináltatott 6 f. 10 kr.

1863. évben Egy leány *pénzes temetése* 8 f. –

1863. évben a komáromi *égetteknek* 50 kr.

1864. évben már részletesebben van bejegyezve az új céhmester *hordozóskodásakor* felmerült kiadás:

1 akó bor 4 f. 50 kr.

Kenyér 2f. – kr.

2 szalonna 1 f. – kr.

Fuvar 50 kr.

3 szál gyertya 21 kr.

1865. február 5-én Egy *éget* Takátsnak 20 kr.

1866. június 10-én eladatott egy pár duplér tányér 80 kr.

1866. január 21-én (hordozóskodás):

a) 1 akó bor 6 f. – kr.

b) fuvar 20 kr.

c) 9 és fél font *Sunka*, fontja 30 kr. és 1 tányér *kocsonya*, összesen 2 f. 88 kr.

d) 2 szál gyertya 14 kr.

e) Kenyér per 50 kr., összesen 1 f. 50 kr.

1866. évbni kiadás között:

16. Sz. *Mihállova preperatis* 30 kr.

1867. sept. 15-én *Pletyka Ferenc* táblajárást fizetett 1 f. –

1868. febr. 23-án *fel osztottunk* 29 f. –

U. a. évben Czéhek javítása fejében a *Ministeriumhoz* 2 f. –

1869. évben *Szalai Károl Szolgáló mesteri váltságot* fizetett 1 f. –

1870. sept. 11-én *Kapitány István Czéh állást* fizetett 1 f. –

1871. január 29-én *büntetés pénz* 50 k.

1871. jan. 29-én *Kálhára* 3 f. –

1871. *Cérk Mihály szabadétottaktól és szegődtettekért* fizetett 3 f. 20 kr.

1871. évben *Zászlóra* való Keresz csinálás 2 f. –

1872. *Ánhofer* fizetett Szent mihály lováért – 20 kr.

1872. Négylámpa csinálás került 50 f. 40 kr.

(Ez a négy lámpa máig is megvan Pahocsa István Petőfi úti házának padlásán.)

1873. Lámpások tisztogatásáért 1 f. 20 kr.

U. A. Lámpásoknak ládacsináltatása 5 f.

1873. május 14-én lámpába 4 darab gyertya – 40 kr.

Az *utolsó* bejegyzések az 1881. évről:

1881. sept. Francsics József temetésére kocsióért 3 t. 50 kr.

U. akkor 4 szál gyertyáért – 40 kr.

A *legeslegutolsó* bejegyzés:

1882. január 22-ikén Kapitány István *lemondási díjja* 2 t. 10 kr.

Most pedig hogy így nagyjában megismertettem a céh láda tartalmát, az lesz a legelső tennivaló, hogy a város ácsmestere szedje szét a ládát, és a kettős fenék titkát fürkésze ki.

(Vége.)